

GÜRCÜCE VE TÜRKÇE'DE DİL KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLEMELERİ (LİNGOKÜLTÜREL ANALİZ)

Assoc. Prof. Dr. Lile Tandilava, Batumi Shota Rustaveli State University, Faculty of Humanities, Department of
Oriental Studies, lile-tandilava@rambler.ru

Assoc. Prof. Dr. Nana Tsetskhladze, Batumi Shota Rustaveli State University, Faculty of Humanities, Department of Georgian
Philology, nana.tsetskhladze@bsu.edu.ge

ABSTRACT SET LINGUISTIC COMPARISONS IN GEORGIAN AND TURKISH (LINGUOCULTURAL ANALYSIS)

Comparisons with fixed structure and new sense can be singled out in phraseological units. Metaphoric comparison differs from ordinary comparison from the viewpoint of its sense. In set comparison, the individual character of creator is established by subjectivity of the object presentation. Historic events, traditions, faith, etc. are revealed in one part of set comparisons *bzobis yvavivit gaqra* (suddenly vanished like a Palm Sunday crow), *romis papivit ucdomeli* (unreachable like a Pope) *flavivit arigebs* (distributes in large quantities), *khakhvivit shercha* (His/her fault wasn't revealed), *balbasavit fesvi gaidga* (put down its roots like a bot mallow)). The same is in Turkish: *Ahpeshis tkhasavit tavs aknevs* - Moves its head in a silly way). The singled-out feature is often the property of one object revealed in another. They are: speed, strength, taste, poverty, noise, and physical properties of the object, external form and spiritual features, peculiarities of action (*santlis dnoba an nteba*(lighting up or thawing of a candle, *joris tlinkebis yra*(bucking of a mule), *wisqvilis wylis vardna*(falling of mill water), *khutjinis akideba* - to hang out a saddle-bag, *dedoflis mokrzaeba* (modesty of a bride), *katis msunagoba* - gluttony of a cat; *Chitivit gafrindeba*-It will go and vanish; *Patruqivitaa*-it's like a wick; *zeitunis zetivit zevit amodis* -It goes up like a olive oil; *Shabivit gaxda*-It became black; *Gogris kvavilivit ishleba*-It becomes stronger (Turkish). Movement speed, rhythm. Facial symbols can be seen here: water, donkey, cock, turkey- cat, wick. Forms of appearance: *finger*; *cucumber*; *celery brush*(Georgian); *patch*; *banana*; *fruit cookie*; *arrow*; *oar* (Turkish). Movement speed, rhythm- *askilis nakofis qanaaoba* (Geo.)-Swaying of sweetbrier fruit(Georgian *cindis gaqceuli tvalivit cava* -It will go fast like a torn hole on tights, ; *Tavi lobiosavit moaqvs*-Boasts, *ckalivit cava* -It will flow like water, *sokosavit amodis* -It grows like a mushroom, *farvanasavit dastrialebs* - It go round like a moth; *katasavit otkh fekhze ecema* -It falls on all four legs like a cat(Turkish). The feature to be compared is not given in the most of set comparisons (*khakhvivit shercha*, *niorivit gaipara*, *flavivit arigebs*). The part of inseparable sets is common: *Tavi lobiosavit*(like beans); *sartcho hgonia* (he thinks they are food supplies) ; *Tavi moaqvs*-He boasts; *dzaghlivit epkroba* -He treats somebody badly; ; *chitivit chams* -eats a little *baikushivit darcha*- He was broke; *chiasavit ghrghnis* -bothers all the time; *tkipasavit ewebaba*-He sticks to somebody like a tick; *kata da dzaghlivit ertmanets chamen*-quarrel a lot, *ise, rogorts orjer ori otkkhia* -Undoubtedly. From the viewpoint of emotional colouring and expressiveness the comparisons can be observed in the speech of Kobuleti religious refugees: *msunag katasavit aafareben*; *dedofalivit sidze mkavs*, *chaushis najaxaavit darchenili*. The rare comparisons can be met in the speech of Georgians living in Turkey: *shvilebis khesavit gazrda*-bringing up your children like trees, *dedamtilis zveli falazivit migdeba*-to throw something as if it's unimportant. Hyperbolic set comparisons are very expressive: *romis papivit sheucdomeli*, *ise gavlandzge*, *khelshi puri rom scheroda*, *ar gamoartmevda*. *Mtsife mskhalivit chauvarda pirshi*, *tvalebi samkitkhao qvasavit gaekhsna*, *ise usmens*, *rogorc ckhvari salamurs*, *tutanacham bulbul daemsgavs*.

Mecazlar karşılaştırmalı dil örneksemeleridir, düzenlenmiş yapılarından dolayı bunları dil bilgisi açısından tanımak kolaydır. Dil örneksemelerinin semantik birleşmesi, mecazı özyapı anlamda, stabil ve hazır bir formda kullanmak örneksemelerin dil yapı açısından kıyaslamaya izin vermektedir. İki yapı da olan örneksemeler değişik

mecazlara ve doğal kıyaslamalara da karşı gelebilir. A. Potebnya'ya göre idrak süreci örneksemedir. İdraki araç olarak örneksemeler eşsizdir. (Paliyevski, 1962; 76.)

Karşılaştırma yaptığımızda; tanıyan ve tanımayan arasında benzerlikler bulur, somut ve soyut kavramlar arasında da bağlantı kurabiliriz. Çevremizi tanıyıp, ona karşı olan bağlantılarımızı ifade etmekteyiz. Edebi anlamda da yazar tanıdığı dünyayı sanatsal bakımından değerlendirir, dolayısıyla karşılaştırma yazarın sanatsal bireyliğinin belirlenmesi için gerekli olan biçimi olarak karşımıza çıkar. Aniden bulunan ve beklenilmeyen karşılaştırma daha etkileyicidir. Bu bildiri metninde ki amacımız, Gürcü ve Türk dillerinde bulunan mecazların benzerlik ve farklılıklarını lingo kültürel açıdan inceleyip değerlendirmektir.

Farklı dillerde karşılaştırmaların araştırması önemlidir. Çünkü, karşılaştırmalar tarihi olaylar, belirli coğrafi çevresi, toponimler, gelenek-görenekler, etnografi ve folklorik konular, inanış vs. gibi kültürel olguları içerir. Bu insanın dünya bakış açısını göstermektedir.

“XXI. yüzyılın edebiyatında dil; ulusun kodu olarak bilim çalışmalarının da çok aktüeldir. Mecazlar ulusal anlamlar taşır.” (Tsetskhladze, 2014:1319). Mecazlar; mecazi fonksiyona geç ulaşmışlardır. Başlangıçta; gerçek ve kesin anlam taşıyan mecazlar, bir olay ya da bir fenomen ifade etmekteydi” şeklinde B. Corbenadze (Corbenadze, 1997: 89) durumu açıklar. D. Gotsiridze ise; kesin örneksemeler ifade etmek için kelimesi kelimesine simgenin kavramı kullanılır, demek ki bu kültürel anlamı taşıyan minimal bir metindir şeklinde ifade de bulunur.

Bu bahsi geçen deyimlere örnekler şunlardır: Şimşir kargası gibi ortadan kayboldu, Roma Papa gibi kusursuz, pilav gibi dağıtıyor, soğan gibi elimde kaldı, Balba gibi kök tutmak, Lazare gibi ıslanmak (Gürcüce); Ahfeş'in keçisi gibi baş sallıyor (Türkçe). Atotsi'nin dilencisi gibi yürümek – ısrarla istemek (Mgl). Atotsi köyü Kartli'de, Kareli ilçesinde bulunmaktadır. Köyde yaşayanlar fakirlerdi ve köy kilisesinin girişinde dilencililiği yapmak için bayram günlerinde toplanırlardı (Sakhokia, 1797:31). Gürcistan'ın Acara bölgesinde eğer: “Makho köprüsü gibi burnunu uzatmış” denirse; bu ifade kızmak, küsmek anlamını taşımaktadır.

Bazı karşılaştırmalar da söz konusu olan; günümüzde yok edilmiş geleneklerdir, ama buna rağmen deyişler yaşamaya devam etmektedir. Bunlardan bir örnek: soğan gibi elimde kaldı – Sorumluluklardan kolayca atlatırım (Mgl.); *Komşuma iyice hakaret ettim ve her şey soğan gibi elimde kaldı*. Kakheti'de (Gürcistan'da bir bölge) bir kimse borç olarak kimseden soğan aldıysa, acı sembolü olduğundan ötürü soğanı geri almazdı. Soğan acı olduğundan ve doğrandığında gözyaşı akıttığından ötürü; borçlanmış soğanın geri verilmesi, batıl inanca göre aileye acı, üzüntü, dert ve gözyaşı getirirmiş. Bu deyişin ikinci anlamı ise, soğan çok ucuz bir sebzedir, bu yüzden borç olarak almak çok kolaydı (Sakhokia, 1979:905).

“Rehin tenceresi gibi sürüklüyorlar” Bir eşyayı her yerde ve her zaman taşımak anlamına gelmektedir. Köyde tencereler genellikle bakırdandı ve ihtiyaç duyduklarında bakırlı tencereler daha kolay rehin edilirdi” (Sakhokia, 1979:98)

“Balta gibi bırakılmış rehin – sahipsiz bırakılmış” Bu oğlanlar Sokhumi ve Sokhumlu Gürcüleri rehin baltası gibi terk etmişlerdir. Komşu borç olarak para aldığı anda, borcun geri verilmesi garanti olsun diye, borç alınan ailede en ihtiyaç duyulan eşya olan balta bırakırdı. Baltayı rehin olarak alan kişi, bu eşyayı borç verdiği kişi gelene kadar bir köşede bırakıp kullanmazdı (Sakhokia, 1979:98).

“Pilav gibi dağıtır” – bol-bol, cömertliği yaparak verir. “Kardeşim, o kadın her şeyi pilav gibi dağıtır.” doyurmak için dağıtılmaz. (Karşılaştırma: Acara bölgesinde yaygın bir deyim – Bayram helvası gibi dağıtıyor). T. Sakhokia'ya göre bu deyim ikinci anlamı ise: Kadın pilav gibi dağıtıyorsa, idaresi zor olur (Sakhokia, 1979: 6) anlamına gelmektedir.

“Şimşir kargası gibi ortadan kayboldu” – “Millet gürültü ile şimşir kargası gibi kaybolan Sosika'ya doğru ilerledi” (S. Mgal.). Kışın kargalar köyden ayrılmazlar, Paskalya bayramından önceki hafta gelir gelmez ormana beslenmek için gelirler ve bundan sonraki dönemlerde karga köyde neredeyse hiç görülmez. (Sakhokia, 1979:56).

“Papa gibi kusursuz – temiz, kusursuz”. “Papa gibi kusursuz eleştiricidir” (Ilia). Papa Hristiyanlık inancına göre hatasız, kusursuz sayıldığından ötürü bu şekilde kullanılır.

Gürcüce ve Türkçe’de Dil Karşılaştırma Örneklemeleri

“Diyakoz gibi okumak” – sözü çiğneyerek, geveleyerek okumak. Eskiden, klişelerde papaz yardımcılara diyakoz adı verilmekteydi. Diyakozlar; Kutsal Kitapları hızlı okurlardı, kilisede ibadet için bulunan insanlara bu sesler anlaşılmamış ses şeklinde ulaşıyordu. (Sakhokia, 1979: 155). Aynı semantik deyme örneği: “Onopre rahip gibi mırıltı”.

“Balba gibi kök tuttu” – sağlam temeli kurmak, “*Kardeşim, bu iş yerinde Balba gibi kök tuttu*”. Balba (Moloka) bitkisi derinden kök tutar, kökünden çekmek çok zordur. (Sakhokia, 1979:44)

Lazare gibi ıslanmak – fazlasıyla ıslanmak: “Bu yağmur bizi Lazarelere benzetti” (N. Lom.). Bir gelenek vardı, kuraklık olduğunda köyde yaşlı kadınlar gökyüzü açılсын diye yere bolca su akıttırlardı.

Lezgi kılıcı gibi gelmek – acımasız çatışma, Lezgi kılıcın keskinliği ifade eder.

Türkçede ise lingo kültürel faktörler azdır: Ahfeş’in keçisi gibi başı sallar (Türkç.) (E. Mamulia.s. 28)

Epistemoloji olan sağlam karşılaşmalara uyumu, diğer kültürlerde de rastlamaktayız. Dolayısıyla, çeviri yapılırken çevirmen tarafından bu hususlara özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. Böyle bir durumda çevirmen belli bir kültür ve görenek-gelenek hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

Bir nesneden diğer nesneye taşıyan özellik çoğu zaman net bir işarettir. Bunlar: hız, sık, güç, tat, tatlılık. Bu iki dilde de eşyanın fiziksel nitelikleridir (kuş gibi uçar-balmumu gibi kaldı, fitil gibidir; zeytinyağı gibi üste çıkıyor (Türkçe: şap gibi oldu) veya görünüş şekil. Karşılaştırılacak nesne çeşitlidir: parmak, salatalık, kereviz (Gürcüce), gözleme, muz, pestil, ok; fırıncının küreği (Türkçe) vs.

Tatlılık: Bal gibi ağızda eriyorlar – riyakarlık etmek. “Öyle insanlar bal gibi ağızda eriyorlar” (S. Mgalob.) Her iki dilde de tatlılık anlamında kullanılan bu deyimle karşılaşmaktayız: Ağızdan bal damlıyor.

Acılık – yara gibi acıdı – ve şimdi hayatım yara gibi acıdı... hiçbir şeyi düşünmüyorum” (İlia).

Uzunluk – fırıncı küreği kadar dili var (E. Mamulia. S.123) – Gürcüce de, “*lagamsakrili laparaki,ena tsin ustsreb pşrş chishkari akvs, dilin kapısı yok, dizginsiz konuşma*”, Türkçe de ise, fırıncı küreği küreği kadar dili var. (Kikvadze, Khakhutaişvili, 2015).

Bereket, yoğunluk anlamında ise; her iki dilde şu şekilde ifade edilir: su gibi gidiyor; su gibi gider, bol bol tüketilir. (E.Mamulia. S. 265)

Fakirlik – parmak gibi çıplak – (*alakargayi*) parmak gibi çıplak göndereceğim (Vaja).

Esirgememezlik, cömertlik eşek gibi çalışmak//dövmek “*Minik Demetre’yi sürekli ateş alevinden geçiriyorlardı...Zavallıyı eşek gibi çalıştırıp dövüyorlardı*” (S. Mgalob). Eşek, çalışmak açısından evcil hayvanlar arasında en dayanıklıdır, zor ve aç olduğunda bile sabırlıdır. Sahipleri eşeğe yük taşıtırlar, döverler, aç bırakırlar (Sakhokia, 1979:203).

Anlamsız konuşmak- bozuk değirmen gibi sesleri veriyor- *İşleyen bozuk değirmen gibi sesler veriyor*” (İlia).

Asılmak, Gürcü dilinde şöyle ifade edilir: Çonguri gibi asılmak: “Mikha’yı kabul ettirmeden bırakmadı, çonguri gibi asıldı” (E. Ment). Bu deyimın eş anlamlı deyimleri şunlardır: sülük gibi yapışmak ve torba gibi asmak: “*Ulu Arsena’ya torba gibi asılır güvenirim*” (M. Cavakh.); “*O günden beri bana torba gibi asıldı ve kanımı kuruttu, kanımı*” (E. Ment). “Oğul! Bu sürahi üzerinde sülük gibi yapıştı.” (Z. Ant.) Sülük et üzerine sıkı yapışır ve kurtulmak çok zordur. Acara’da bu deyim yaygındır: yedek lastik gibi yanında...

Gürcü deymi olan; “renkli saplı kaşık gibi sokmak” türemek, fazlalık anlamı taşıyor. “Bilmez miyim onum terbiyesizliği, gereksiz yerde renkli saplı kasıkla girer” (Mgl). Bunun eşanlamlı kırık saplı/çatlak kaşık gibi yere atmak.

Konuşmakta zorlanan biri için şöyle bir ifade vardır: “Karıncı yemiş ayı gibi mırıldıyor” – karıncı asidi insanın vücudunu etkiler. Bu karıncı asidi bal vasıtasıyla ayının karnına varabilir, hayvanın bağırsak yanmasına ve ishal olmasına sebebiyet verir. Bunun gibi deyimler Türkçede de mevcuttur: dut yemiş bülbüle döndü – sustu. (E.Mamulia.S.100.)

Yalnızlık Gürcü dilinde şöyle ifade edilir: çayır kuşu gibi kaldı – yalnız, arkadaşsız kaldı: “ve böyle arkadaşlarla birlikte hem okulda hem de fani dünyada geride kaldık, çayır kuşu gibi kaldık tarlada” (İlia, 615). Türkçede bu deyim ile karşılaşmaktayız: guguk gibi kaldı – yalnız yaşıyor (E.Mamulıa.S.149.) Bu deyime karşılık Gürcücede guguk gibi olmak birlikte mutlu yaşamaktır: bir ev içinde guguk gibi yaşıyorlardı... Baykuş gibi kaldı – tek başına kaldı deyimini de kullanılmaktadır. Gürcücede baykuş gibi olmak sessiz, şikayetsiz olmak gibi anlamlara gelmektedir.

Gürcü dilinde sağlam örneksemelerde başka özellikler de ifade edilir. Gözden kaçırılan, İzsis: sarımsak gibi kaçtı – sarımsağın özelliği ilkbaharda yok olması, ortadan kaybolmasıdır. Eğer insan gizleyerek giderse, kaçarsa, sarımsak gibi kaçtı derler. Sapsız bıçak gibi kayboldu – izsis kayboldu. “Arkadaşımız sapsız bıçak gibi kayboldu. Onu herkese sorduk ama kimse nerede olduğunu söyleyemedi (Sakhokia, 1979:634). Bencillik –bıçakla kendi tarafını soymak, ‘Bu burjuvazi devlet ve toplumsal işleri öylesine sürdürdü ki bıçakla kendi tarafını soydu. (İlia).

Kullanışlılık – testere gibi adamdır – iyi niyetli bir adamdır, talaşı öne ve arkaya atan, testere gibidir.

Nadirlik – yeni ay gibi görünmek – seni neden göremiyoruz, niye yeni ay gibi görünürsün? (Yeni ay yılda bir kez görünür, o da kısa zaman için).

Gürcücede bu deyim yoktur– Şap gibi dondu – şaşkınlık (E.Mamulıa.S.268); Katı karşılaşmalarla iki dilde de hareketlerin kalitesi ve özelliği ifade edilmektedir, yürüyüş, söyleyiş, düşme, erime, hareketin temposu, ritmi vs...

Sıklık, hız: katır tekmesi atmak – fazlasıyla vurmak/hızlı konuşmak. ‘avukata makaleleri katır tekmesi gibi attım’ (R. Eristavi). Hız Gürcücede şöyle bir deyimle ifade edilir: değirmenin suyu gibi düşmek: “O kadının hastalığı değirmen suyu gibi düştü”; alevlenmiş saman gibi sönmek – “biraz alıp yürüme ve sonra alevlenmiş saman gibi söndü” (İlia).

Türkçede: barut gibi patlar: öfkeli, hırçın, hemen bozulur. “Zaal’a beklemeden barut gibi patladı” (M. Cavakh.) Bunlar dışında; Gürcü dilinde kaçan çorap gibi gitmek deyimle karşılaşmamaktayız. Aslan gibi kükrer hem Gürcücede hem Türkçede kullanılır: öfkeli, kızgın (E.Mamulıa.S.38.)

Eş anlamlı deyimlere ise; gül gibi bakar-gözbebeği gibi dikkat ediyor (E.Mamulıa.S.149.); kendi gözlerine dikkat ettiği gibi dikkat eder, ilgilenir; pervane gibi başında dönüyor (E.Mamulıa.S.249.); “Ne zaman olur da balı evime götürsem, soğuk esinden korurum, gözbebeği gibi korurum, pervane gibi korurum” (St. Ment.) (Sakhokia, 1979: 644) Bu deyimler iki dile de aynıdır.

Her iki dilde de mantar gibi büyümek deyimini vardır. Taşkın, şımarık Gürcücede şöyle ifade edilir: acılığa at koşturur: acılığa aygır attır, kısırakların geride koşan attır.... Saha çıkarmış boğa gibidir – “kardeşim, o saha çıkarmış boğa gibidir, kaldırmış kafayı ve geziyor, başkalarının yoksulluğu umurunda değil.” Hayvan gibi dolaşmak – haylazlık davranış. Gürcücede kabak çiçeği gibi açılmak, kanat açmak deyimini bulunmamaktadır.

Kuşburnu gibi başını sallıyor – yalanı da doğruyu da kabul ediyor: “hey dostum, kuşburnu gibi başını sallıyorsun, gereksiz yere, evet diyorsun” (Mgl.). Türk dilinde bu deyim yoktur. Buna benzer deyimler: İpek böceği gibi yiyor – her şeyi bol yer; kendini salatalık gibi/kereviz püskülü gibi sanıyor (mağrur, kibir), emniyet kemeri gibi esnek (kurnaz), karıncalar gibi sağa sola devrilme, kara tavuk gibi şişmek, fare gibi geçmek, koyun gibi insan vs. Lazcada ot yemeği gibi yemek – tasarruf etmiyor deyimini kullanılmaktadır.

Değirmenin suyu gibi düşmek, koyun gibi insan, sarımsak gibi kaçmak, testere gibi adam, pilav gibi dağıtmak, soğan gibi elinde kalmak, ipek böceği gibi yiyor, saha çıkarmış boğa gibidir vs. Deyimler daha derin, çeşitli çağrışımçı çember yaratırlar, çünkü içinde karşılaştırılacak işaret direkt verilmemiştir. Bu işaretler belli olduğu zaman farklı bir durumla rastlanmaktayız, dolayısıyla mecaz anlamları da açıktır: Kendini fasulye gibi nimetten saymak; yılan gibi rengarenk; mangal şiş gibi dönmek; alevlenmiş saman gibi sönmek; mum gibi erimek, eşek gibi çalışmak, kedi gibi dört ayak üstüne düşmek – (E.Mamulıa.S.196.), eşek gibi dövmek,

renkli saplı kaşık gibi sokmak. Yukarıdaki örnekler sık-sık kullanıldığı için zamanla kısaltılmış olabilir. Kısacası, kesin bir örneksemelerde kıyaslama farklılık kısaltılmış, ama bu farklılıklar çok nadir aşıkardır.

Türkçedeki bu mecazlar Gürcücede bulunmamaktadır: dut yemiş bülbüle dönmek – sessiz, sus pus kalmak – (E.Mamulia.S.100;) baykuş gibi kaldı – tek başına kaldı; kabak çiçeği gibi açıldı – güçlenmek, kanat açmak, buz gibi oldu – utandı (E.Mamulia.S.226.) balmumu gibi oldu – itaatkar; gözleri fal taşı gibi açıldı – hayretle, şaşkınlıkla bakmak (E.Mamulia.S.140.); pestil gibi oldu, koyun kaval dinler gibi dinler (E.Mamulia.S.205.); zeytinyağı gibi üste çıkar (E.Mamulia.S.309.)

Türkçede sık kullanılan deyimlerden biri - fitil gibidir, çok sarhoştur anlamına gelmektedir ve ilgi çekicidir; Burnundan fitil fitil gelmek - zehir gibi gelmek (E.Mamulia.S.124.). Gürcü dilinde bu deyimlere rastlamamaktayız.

Ancak her iki dilde de benzer anlama gelen deyimlerden Türkçede; koyunun kaval dinlediği gibi dinliyor deyiminin Gürcücesini ise: “duvarın hiç bir şey duymadığı gibi o da hiç bir şey duymuyordu” deyiminde görmemiz mümkündür.

Sağlam karşılaşmaların çoğu ya tamlayandır ya da sıfattır, bu eylemin dinamiğini göstermektedir. Bazıları cümle şeklindedir. Böyle mecazlar her iki dilde de oldukça azdır. Kız çocuğu doğurmuş gibi susmuş: Gürcüler için erkek doğurmak ne kadar iyi bir haberse, kız doğurmak o kadar üzücüydü. “*Neden suskunsun kız mı doğurdun?*” (Sakhokia, 1979: 293-294)

Sanki üzerinde tavuk yürümüş – çirkin, anlaşılmamış el yazısına sahip insanlar için kullanır: “*yazısını okurken insanın gözleri sulanır, sanki üzerinde tavuk yürümüş*” (Mgl.).

Sanki dua okumuş – sanki tehlikeden kurtardı. Beklenilmeyen zaman bir şey kazandığında, tehlikeden kurtulduklarında, biri dua okumuş diye söyleyiş varmış (Sakhokia, 1979:274).

Sanki dün oldu – az zaman geçmiş.

Köpeğin kediden nefret ettiği gibi – nefret ederdi: “Dato köpeğin kediden nefret ettiği gibi Gito’dan nefret ederdi” (İlia). Aynı anlamı olan: ölmeyi nefret ettiği gibi nefret - “bizden olan insanlar, hakimle görüşmekten ölmek gibi nefret ederdi” (İlia).

Gökyüzü ve yeryüzü gibi - birbirinden uzak ”Irodion’a gökyüzü yeryüzüne ulaşamayacağı gibi ulaşamazlar” (S. Mgalob).

Kuluçka civcivlerinden ayrılmadığı gibi – dikkat etmek, ilgilenmek: “Bir şey olduğunu hemen anladımı kuluçka civcivlerinden ayrılmadığı gibi o da başındaydı” (İlia).

Susuz kalan balık gibi – yaşamak için gerekli: “Yaşam için gerekli annemin ekmeklere dayanamazlar, susuz balık gibi” (İlia) Gözünde kaçsaydı, elini sürmezdi (Ş. Aragv.);

Duygusal ton ve ifadelerle, özellikle Batum’un bir ilçesi olan Kobuleti’den göçen muhacirlerin konuşmasında olan karşılaşmalar ilgi çekicidir: gelinin gözlerine ağgözlü kedi gibi siper etmek (kob.194); gelin gibi damadım var, oturur konuşmaz (kob. 188); evlatları ağaç gibi yetişmek (Çveneb. 74); kaynana eski paçavra gibidir (Çveneb. 141); onun dediği çürük armutlar gibi düşer (Çveneb.109);2); Burda başka ilgi çekici bir deyime rastlıyoruz – Çavuşun baltası gibi kalmış, geri gönderemezsin (Khakhutaişvili... 2009:210).

Sağlam karşılaştırmaların mecaz-estetik araştırmalarda hiperboliğe rastlıyoruz: Papazın karısı gibi doydum – fazla yedim; köpek havlanmasını duyamayacak kadar acıktım – çok aç – *insan acıkınca etrafında olan hiç birşeyden haberi yok*; öyle adamdır ki atına bindirirsen, seni atından düşürür – nankör, acımasızdır; öyle dili var ki ağaçtan kargayı düşürür – hatiptir; öyle hakaret ettim ki, elinde ekmek tutsaydı köpek bile ekmeğe dokunmazdı...

Muhacirlerin konuşmasında bu karşılaşmalar çok etkileyicidir: öyle yemek hazırlanmış ki ölü bile konuşurur (Çveneb. 483); o kadar lezzetliydi ki tadı hala ağzımda (Çveneb. 86); ...Patkume nene ile Firuza nene konuşmaya başlayınca hortlak bile kalkardı (Çveneb. 84).

Üzüntüyü ifade etmek için Türkçede farklı şekilde söyleyişler kullanılmaktadır. Kalbine ok gibi saplanmak, (E.Mamulia.S.233.) Ciğeri yarıyor deyimi Gürcülerde ise hiçbir durumda kalbi başka kelimeyle yerine geçmez. Çevrilen anıtlarda, “Visramian” ve “Karamanyanda” böyle söyleyişlerde kalple birlikte ciğerde kullanılmaktadır.: “Ciğerine ateş düştüğünü söyler” (Visr.127,4) (Tandilava, Tsetskhladze, 2015).

Gürcüce ve Türkçe mecaz karşılaşmaları açısından zengin dillerdir. Bu dillerin bir kısmı her iki dil için de ortaktır: Mart havası gibidir (E.Mamulia.S.221;) fasulye gibi kendini nimetten sayar – kendine değer veriyor (E.Mamulia.S.121.) köpek gibi davranmak – hiçe saymak , kürt gibi yemek – sürekli rahatsız etmek; sülük gibi yapışmak; köpek ve kedi gibi birbirleri yiyorlar; kuş gibi uçar; kuş gibi yer-az yiyor (E.Mamulia.S.212.) iki kere iki dört eder; su gibi bilir (E.Mamulia.S.265.); bir elimde beş parmak - emin olmak.

Türkçe için spesifik deyimler: dut yemiş bülbüle dönmek; baykuş gibi kaldı; kabak çiçeği gibi açıldı; muz gibi oldu; balmumu gibi oldu ; gözleri fal taşı gibi açıldı; fırıncının küreği gibi uzun dili var; pestil gibi zayıflamış; koyunun kaval dinlediği gibi dinlemek ; zeytinyağı gibi üste çıkmak; Ahfeş’in keçisi gibi başı sallamak (Türkçe);

Gürcüce için spesifik deyimler: Pilav gibi dağıtır ; Şimşir kargası gibi ortadan kayboldu; Papa gibi kusursuz; Diyakoz gibi okumak; Balba gibi kök tuttu; Lazare gibi ıslanmak; Lezgi kılıcı gibi gelmek; soğan gibi elimde kaldı; Çonguri gibi asmak; Değirmenin suyu gibi düşmek; sarımsak gibi kaçmak, testere gibi adam; renkli saplı kaşık gibi sokmak; sapsız bıçak gibi kaybolma; yeni ay gibi görünmek; Kuşburnu gibi başını sallamak; karınca yemiş ayı gibi mırıltı; *kendi tarafına çekmek vs. Bazen ise; aynı deyimler farklı anlamda kullanılmaktadır: Bunlar: “guguk gibi kalmak; baykuş gibi kalmak”.*

Kesin bir kıyaslamalarda mecaz ve estetik huyunun önemli farklılık abartıcılıktır, bu da anlam kazandırmaktadır. Karşılaştırma için çoğu zaman edat kullanılmaktadır (gibi), bağlaçlarla (öyle, böyle, sanki) neredeyse rastlamamaktayız.

Bu konunun araştırması başka dillerle kıyaslama araçları verebilir. Araştırma sonuçları tercümanlara kültürel dilbilimde lazım olmaktadır. Bir yabancı dilinin kesin bir kıyaslama araştırırken dilin ulusal-özelliklere ulaşabiliriz. Kıyaslamalarda rastlayan benzerlikler ortak üçüncü kaynağa bağlayabilir. Kültürel bağlantılar da olabilir. Farklılıklar intra kültürel temaslarda fark edilmez ama kıyaslamalarda daha net görebiliriz.

KAYNAKÇA

- Edebi Teori Kuramları (1995). Tiflis: Tiflis Devlet Üniversitesi.
- Jorbenadze, B. (1997). *Dil ve Kültür*. Tiflis.
- Khakhutaişvili, M. Futkaradze, (2009). *Kobuleteri Lehçesi Kobuleti Muhacirlerinin Kuşaklarının Konuşmalara Göre*. Batum Şota Rustaveli Üniversitesi. Edebiyat Bilim Fakültesi Kuzey-Batı Gürcistan’ın Bilim Araştırma Merkezi. 4. Kitabı.
- Makaradze, (1999). *Gürcü Halk Kahramanlık Ayeti Mecaz Konuşması*, Acara-Batum.
- Mamulia, E., (2006). *Türkçe-Gürcüce Deyimler Sözlüğü*. Tiflis: Tsisartkela.
- Nijardze Ş. (1971). Gürcü Dilinin Acara Lehçesi, Batum: „Sabchota Achara“.
- Putkardze, Ş., (1993). *Çveneburebi Gürcüler*, Batum: Acara Dergi-Gazetesi Yayını.
- Paliyevski, (1962). *Edebi teori 2. Görüntünün İç Biçimi*., Moskova.
- Ramişvili, D. (1963). *Konuşmanın Değişik Psikolojik Biçimi*, SMAM, Tiflis.
- Sakhokia, T. (1979). *Gürcü Mecazlar*, Tiflis: Merani.
- Sakhokia, T. (1979). *Mecaz Kelime- Söyleyişler*. Tiflis: Merani.

Gürcüce ve Türkçe’de Dil Karşılaştırma Örneklemeleri

Tsetskhladze, N. (2014). *Mecazlar-Ulus Alanın Dil Resmi*; 7.Sanat Bilim Etütleri, Tiflis: Universal.